

Hájíček: V haiku se oprostují od veteše

Kristýna Skalníková

Jiří Hájíček tvrdí, že s poezií začínal.

Foto David Peltán

Literáta Jiřího Hájíčka, který proslul románovou venkovskou trilogií Selský baroko, Rybí krev a Dešťová hůl, v posledních letech uchvátila tradiční japonská básnická forma haiku. Minimalistická, avšak významově hutná trojverší shromáždil nejprve ve sbírce Muž na pokraji vzplanutí, na konci loňského roku potom v Muži pod černým deštníkem.

Mou ambicí není fušovat do řemesla opravdovým básníkům

V próze jste stylisticky věcný, haiku je ponorem do kratičkých impresí. Jde o dvě tváře Jiřího Hájíčka, nebo je jich víc?

Prózu píšu skoro třicet let, s poezií jsem začínal. Díky haiku se s ní poslední dobou snažím udržet kontakt. Při psaní románu vršíte věty, odstavce, kapitoly. U tohoto druhu básní se naopak dopracováváte ke stručnosti, k jednotlivým slovům, dokonce až ke slabikám. A každá z nich má v haiku váhu.

Existují navíc formální pravidla. Podle japonského vzoru by mělo jít především o přírodní lyriku, roli hraje také sezonnost. Zachycujete skutečný moment, autentický prožitek, proto může haiku připomínat impresi. Haiku nemá být vyfabulované, naopak má jít o snímek nějakého reálného mikro-příběhu.

Sám v knihách připouštíte, že pravidla haiku striktně nedodržíte. V čem se jim vzdalujete?

Haiku má celý komplex pravidel, tedy alespoň to originální japonské. Když je píšu v češtině, jde spíše o mou představu o haiku. Neumím japonsky, neznám tamní písmo, tudíž jsem odkázaný na překlady do češtiny. Jde o přebásnění, něco se ztratilo v překladu, něco možná i přibýlo. V češtině máme jeden skvělý výbor z japonských haiku díky japanologovi Antonínu Límanovi, který vydal antologii Chrám plný květů.

Na Západě píše haiku už několik generací autorů. Je známo, že ho měli rádi například

beatnici. Jack Kerouac si jeho pravidla taky různě uzpůsoboval. Podle něj by haiku nemělo mít básnické ozdůbky, metafory, kudrlinky. O oproštění od takovéto básnické veteše jsem se snažil hlavně ve své druhé sbírce Muž pod černým deštníkem.

Jak byste tedy své pojetí charakterizoval?

Muž pod černým deštníkem už celkem pravidelně dodržuje úspornost, vnějškovým atributem je formát sedmnácti slabik, respektive pěti, sedmi a pěti ve třech řádcích. V první sbírce jsem měl často ta troj-

verší delší. Zajímavé je, že když Japonka či Japonec, kteří umí česky, zkoušejí přeložit česká haiku do japonštiny, většinou vám řeknou, že jsou v jejich mateřštině stejně hrozně užvaněná, dlouhá.

Haiku působí navenek jednoduše, může balancovat na hraně banality. Proto vyžaduje empatii a spoluúčasť čtenáře v nejvyšší míře, jinak půjde jen o tři krátké verše.

Člověk by se měl na tu minimalistickou formu naladit, nechat si báseň po přečtení odeznít a zarezonovat. Literární vědec Roland Barthes v jedné

své eseji píše, že haiku se nemá nějak rozebírat, vysvětlovat, nanejvýš přecíst ještě jednou.

Vyobrazujete všední rána nebo zážitky z cest, kdy někam vyrážíte coby spisovatel. Fascinuje vás každodennost?

Haiku mám opravdu civilní, což se mi vždycky líbilo i v próze. Ani v románech nemám mnoho zdobnosti, mám rád uměřený výraz. Haiku se mi do povídek a románů zpětně odráží, snažím se teď v próze opravdu přemýšlet nad každou větou.

Píšete haiku s pravidelností?

Poslední dva tři roky jsem je psal často po ránu, kdy mám čerstvou mysl. První slova, která ve vás vyvolá nějaká zkušenost nebo vjem, většinou fungují. Jde pro mě o odreagování a radost, tříbím si jimi práci s jazykem. Docházím tak celkem pravidelně do takového kroužku haiku, který ve Vodňanech vedou Hiromi Ogata, původem z Japonska, a její muž Pavel Janšta.

Ale považuju se pořád za pouhého tvůrce haiku, v Japonsku se psaní haiku tradičně studovalo celé roky. Mou ambicí není ani fušovat do řemesla opravdovým básníkům. Mé knížky haiku jsou určené spíše pro čtenáře a čtenářky mých románů.

Muž na okraji vzplanutí byl v prvním vydání jen jako taková bibliofilie, ani nebyl na pultech knihkupectví. S druhou sbírkou Muž pod černým deštníkem se nakladatel rozhodl, že už půjde do normální knižní distribuce.

Kromě haiku jste měl také premiéru jako písňový textař na posledním albu rockového písničkáře Luboše Pospíšila. Pracujete vůbec na nějakém novém románu? Naposled jste vydal zkraje covidové pandemie Plachetníci na vinětač.

Ano, haiku i několik mých textů na Pospíšilově albu Poeisis beat, to je všechno poezie. Kroužím teď kolem několika vesnických témat, která bych rád zpracoval do románu. Musím ale přiznat, že s návratem do prózy po těchto výletech do poezie to asi nebudu mít tak docela lehké.